

-Добрий день, шановні колеги! Я рада вас вітати на вебінарі :
“Інклюзія. Від теорії до практики. Робота з дитиною з розладами аутичного спектру”

Згідно зі ст. 3 Закону України про освіту в Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Дітям з особливими освітніми потребами, як і всім іншим, гарантовано право на доступ до освіти, на можливість отримувати досвід і знання.

Заклади освіти формують умови й забезпечують інклюзивне навчання як систему освітніх послуг. Зокрема:

- адаптують або модифікують освітні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання
- використовують наявні в громаді ресурси
- залучають батьків
- співпрацюють з фахівцями для надання додаткових послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей
- створюють позитивний клімат в освітньому середовищі.

В останні роки вдосконалена нормативно-правова база, щодо упровадження інклюзії в початковій школі. Зокрема, у Законі про освіту виокремлено статтю 20 «Інклюзивне навчання», згідно з якою інклюзивні класи утворюють обов'язково у разі звернення батьків дітей з особливими освітніми потребами.

(Слайд- Загальні засади) Перелік листів

(Слайд - Відмінність оцінювання)

МЕТА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Інклюзивне навчання має покращити навчальне середовище, забезпечити потреби всіх учнів з повагою до їхніх здібностей та можливостей.

Учителям та учням відкривається все розмаїття способів навчання, а його методи мають бути особистісно орієнтованими – з урахуванням

індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами.

ПЕРЕВАГИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

- Усуваються бар'єри в системі освіти та системі підтримки дітей з особливими потребами.
- Батьки залучені до процесу навчання.
- Діти з особливими освітніми потребами отримують можливість для нормальної соціалізації, розвитку своїх сильних сторін і талантів та подальшої інтеграції в суспільство, вступ до професійних та вищих навчальних закладів.
- У дітей з особливими освітніми потребами формуються соціальні компетенції для налагодження дружніх стосунків з ровесниками у школі та поза її межами; моделюються належні способи взаємодії з колективом.
- Створюється атмосфера спокійного прийняття відмінностей інших людей.

- На наступному слайді хочу показати вам динаміку розвитку інклюзії в нашій школі

(Слайд Грінченко)

З метою забезпечення ефективності освітнього процесу дітей з ООП, які здобувають освіту в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти, утворюється команда психолого-педагогічного супроводу (КППС).

Психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу і розвитку дитини, передбачена ІПР.

ЗАВДАННЯ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

- збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби на етапах створення, реалізації та моніторингу виконання ІПР;

- визначення напрямів психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, що можуть бути надані в межах закладу освіти на

- підставі висновку ІРЦ, і забезпечення надання цих послуг;
- розроблення ІПР для кожної дитини з ООП і моніторинг її виконання з метою коригування та визначення динаміки розвитку дитини;
- надання методичної підтримки педагогічним працівникам закладу освіти з організації інклюзивного навчання;
- створення належних умов для інтеграції дітей з ООП в освітнє середовище;
- проведення консультативної роботи з батьками дітей з ООП щодо особливостей їхнього розвитку, навчання і виховання;
- проведення інформаційно-просвітницької роботи у закладі освіти серед педагогічних працівників, батьків і дітей з метою недопущення дискримінації та порушення прав дитини, формування дружнього і неупередженого ставлення до дітей з ООП.

Склад КППС визначається з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП.

постійні учасники: директор або заступник директора з навчально-виховної роботи, класний керівник, учитель - предметник, практичний психолог, соціальний педагог, батьки або законні представники дитини з ООП та інші залучені фахівці (реабілітолог, логопед, дефектолог...)

ДЕ БРАТИ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ООП

Діти з аутизмом після висновку ІРЦ отримують рекомендацію, яку програму вибрати як допоміжну – наприклад, спеціальну. В інклюзивному навчанні всі діти – й діти з аутизмом теж – навчаються за типовими загальноосвітніми програмами. Але вони можуть потребувати адаптації або модифікації:

- **Адаптація** – коли ми вносимо допомогу всередину навчання. Тобто, дитина з аутизмом вивчає те саме, що й інші діти в класі, але ми враховуємо або її особливості навчання; або потребу в якійсь психологічній, педагогічній чи психолого-педагогічній допомозі.

Наприклад, можемо збільшувати час на виконання завдань, додатково давати візуалізацію до тої, яка й так використовується під час уроку, зменшувати обсяг завдання. Якщо дитина працює повільно й може тривожитися через те, що не встигає, ми можемо частину завдання давати їй додому. Дитина може відпрацьовувати решту окремо з асистентом під час уроку або разом із батьками.

- **Модифікація** означає, що дитина не може вивчити той самий зміст і обсяг матеріалу з якоїсь дисципліни, як її однокласники, і ми маємо типову загальноосвітню програму полегшувати і спрощувати.

Наприклад, діти можуть вивчати дробі, а дитина з ООП – що таке поділ навпіл, на три частини, і виконувати завдання за інструкцією. Можемо певні теми або навіть тематичні блоки виключати, тому що дитина зараз не зможе опанувати ці знання й навички і немає потреби на це витратити час - ми краще приділимо час тому, в чому в дитини є потреба.

Щоби зрозуміти, як краще поставити цілі навчання для дитини, особливо якщо ми робимо індивідуальний навчальний план, ми можемо використовувати **програми для спеціальних шкіл**. Вони можуть бути для дітей з інтелектуальними порушеннями, з тяжкими порушеннями мовлення, із затримкою психічного розвитку.

Може бути ситуація, що дитина має розлади аутистичного спектру, але додатково має порушення зору чи слуху і, відповідно, ми можемо спиратись на ті програми для складання індивідуальної програми розвитку й індивідуальної навчальної програми як частини програми розвитку.

Для продуктивної роботи можна використовувати наступні **методи**:

(слайд)

- Збір максимального обсягу інформації про дитину. Виявити його сильні і слабкі сторони, використовуючи потім в педагогічній діяльності
- Ввести до мінімуму дискомфорт під час навчання. Підтримувати дитину під час будь-яких змін
- Дозвіл дитині періодично робити перерви (пройтися коридором або відпочити іншим відповідним йому способом.) Таким чином втома не накопичується і сприяє кращому засвоєнню навчальної інформації.
- Якщо дитині зручно під час засвоєння матеріалу щось крутити в руках, малювати , то не слід забороняти. Так дитині, можливо, простіше зосередитися. Часто виявляється, що, наче зовні, дитина відсутня, але може добре сприймати події. У мене в класі дівчинка відразу при сприйманні матеріалу не може відтворити те, що почула. Але, через декілька тижнів видає те, що ніхто не очікує.
- Також варто підібрати ігри для дітей аутистів, які краще допоможуть засвоїти матеріал. Оскільки діти з аутизмом мають схильність до візуального мислення, їм набагато легше сприймати інформацію роздроблену на невеликі порції в наочній формі.

Так, дуже дієвим стане ілюстрований розклад, що дозволить учневі завжди розуміти, що станеться далі.

Завдання вчителя – делікатно привчити учня до стабільної роботи на уроках. Підганяти дитину не слід, процес навчання повинен бути більш м'яким, комфортним, поступовим. Зайва перевага може призвести на нервового перезбудження, істерики....

Основні прийоми роботи з дітьми з аутизмом:

Провідна ознака розладів аутистичного спектру – недостатній розвиток навичок комунікації, соціальної взаємодії, або інакше – соціальної комунікації. Відповідно, усі прийоми, спрямовані на роботу з дітьми, зокрема в інклюзивному навчанні мають бути спрямовані на формування навичок спілкування, взаємодії між дитиною з ООП та іншими дітьми.

Говорити про спільну стратегію ми не можемо, оскільки діти з аутизмом відрізняються одне від одного – рівнем навичок, бажанням, можливістю і здатністю до спілкування, рівнем розвитку мовлення. Ми маємо обрати ті стратегії, які будуть пасувати конкретній дитині.

Почнімо з дитини з ООП, яка має суттєві мовленнєві й порушення в комунікації. Щоби навчити її підтримувати контакт з однолітками, ми маємо планувати й використовувати кілька разів на день різні **невербальні ігри або невербальні ситуації для спілкування.**

Що маєтись на увазі під невербальними ситуаціями? Ті, які не будуть передбачати вміння дитини говорити. Тобто, коли ми орієнтуємося на позу тіла іншої людини, на жести, на контакт очей. Це насамперед будуть ігри з м'ячем, настільні ігри, в які дитина з аутизмом може грати разом зі своїми ровесниками.

Це може бути спільна проєктна робота, на якій дитина з типовим розвитком буде виконувати ту частину завдань, яка потребує говіріння, а дитина з аутизмом – частину, яка стосується невербального навантаження. Тобто, вона може оформлювати презентацію, підбирати малюнки,

спрямовуючи вказівками свого однокласника – у такий спосіб ми можемо мати й комунікацію між дітьми, і виконання роботи на заняттях. Водночас, ми будемо знижувати навантаження на дитину з аутизмом саме через необхідність словесного спілкування.

У позаурочний час (екскурсії, прогулянки, група подовженого дня) можуть бути ігри, спрямовані на невербальну комунікацію. Я раджу обирати ті настільні ігри, в яких виграш залежить не від твоїх талантів, навичок, успіхів, знань, а від фарту.

Система заохочень.

Таких діток часто складно мотивувати до навчання через соціальне схвалення, похвалу. Ми маємо знати, що мотивує її. Це можуть бути іграшки, цікава дитині тема для розмови.... Може бути система жетонів(коли ми даємо жетон за гарну поведінку, демонструє свої знання або навички під час уроку, взаємодіє з іншими дітьми)

Ми маємо вводити систему заохочення дитини під час навчання з того, що їй цікаво.

- Візуалізація.

Тобто дитина по малюнках або піктограмах бачить весь розклад на сьогодні, зображуємо, як потрібно поводитися, як підказка

Ми зображуємо, як потрібно сидіти на уроці, виконувати певні завдання. Адже коли ми говоримо, що ти маєш поводитися гарно, то кожен розуміє по-своєму. Візуалізуючи, ми конкретизуємо вимоги до дитини і наші очікування до її поведінки: наприклад, що вона на уроці буде сидіти, піднімати руку, якщо хоче щось сказати чи хоче перерву, а не тікатиме з класу.

Розміщуючи це в полі зору дитини, ми надаємо їй підказку і допомогу, щоби вона не забувала про правила. Якщо ж треба нагадати, завжди краще підійти й вказати на відповідне зображення або написане текстом правило, ніж через весь клас казати: “Богдан, ти не сидиш і не дивишся на дошку” або “Чого ти встав?”. Ми не відволікаємо інших дітей і витрачаємо менше часу

Моделювання.

Тобто формуємо думку, як правильно себе поводити. Як у рольовій грі. Не пояснюємо словесно, а показуємо. Тому що після кількох слів пояснень дитина виключається. Ми кажемо: *“Треба піднімати руку ось так”*, – і показуємо, як це робити. Потім просимо: *“Покажи, як ти будеш піднімати руку”*, – і дитина з нашою допомогою піднімає руку. Так ми формуємо в дитини нову поведінку. Паралельно можемо додати це до візуальних правил.

Аутизм – це захворювання, що розвивається у дітей у віці приблизно 2 роки і проявляється в специфічних розладах розумової діяльності – порушенні діяльності емоційної сфери зі збереженням інтелектуальної складової мислення.

Майже завжди при аутизмі страждає мовлення, хворі уникають зорового контакту з дорослими і ровесниками, схильні до стереотипії (ритмічного повторення одних і тих же рухів) та одноманітних проявів активності.

Діти-аутисти заглиблені в себе, часто повторюють одні і ті ж жести, можуть годинами складати кубики чи ходити від стінки до стінки. В деяких випадках, особливо коли їм щось не вдається (а таке буває доволі часто), можливі прояви агресії.

Кожен маленький аутист по своєму унікальний. До таких дітей повинен бути спеціальний підхід. Для цього потрібні кроки, які допоможуть такій дитині розкритися, довіритися вам. Паралельно зі звичайними загальноосвітніми заняттями необхідні такі **кроки**. Як:

- Заохочення до соціально прийнятого взаємодії контакту з іншими дітьми. При цьому просто перетинати небажану поведінку недосатньо: потрібно доброзичливо і ненав'язливо

навчати аутиста взаємодіяти з дітьми більш правильно й соціально прийнятно.

Наприклад: не можна забирати м'ячик....Потрібно попросити, дай мені погратися... Щоб дитина налаштована була на спілкування

- Посильне пом'якшення різних патологічних симптомів у поведінці та світоприйнятті учня.

Отже, навчання з дітками аутистами серед звичайних дітей має допомогти йому адаптуватися в колективі і напрацювати навички соціалізації .

Наприклад , у найпростішому – забув лінійку, олівець. Треба невеличкими кроками підштовхнути таку дитину до того, щоб почати спілкування. Допомогти дитині почати спілкування. Або , щоб така дитинка принесла з дому якусь цікаву книжку і запросила разом роздивитись її. Щоб дитина могла відчути себе у колі однокласників повноцінним його членом. Корисно, коли дитина дома з батьками , або з фахівцями займається за методикою АВА – терапія, як прикладний поведінковий аналіз, тобто ефективний підхід до навчання та всебічної соціальної адаптації.

Щоб досягти найбільш ефективного навчання і комфортного самопочуття дитини з аутизмом, потрібно з'ясувати його індивідуальні особливості і завжди приймати їх до уваги, розробляючи навчальний план.

Як долучати дитину з ООП до діяльності

- Якщо всі діти працюють в зошитах, то ця дитина також працює в зошиті. Завдання, звісно більш спрощене, але вона так само працює.
- Коли починається усне опитування, то дитина на інклюзивному навчанні також має брати в ньому участь. Просто ми підбираємо таке питання чи приклад такої складності, щоб дитина їх розуміла і могла дати відповідь. Стосується це того ж предмету і цієї теми, але відповідає рівню сформованості знань учня.

Якщо виникають спалахи агресії.

Щось зовні або всередині спричиняє агресію. Не може людина, яка в цей момент задоволена життям, перебуває в комфортних умовах для себе, зненацька почати агресивні дії.

Серед чинників із середини можуть бути – біль, голод, спрага..... Зовнішні чинники – це вимоги, які ставлять дорослі до дитини: виконувати завдання, слідувати певним правилам. Щоб з'ясувати це, ми маємо знайти, що їх спричиняє. Якщо це завдання, які ми пропонуємо, то ми їх можемо спростити, зменшити. Якщо це читання тексту, то давати читати текст про те, чим цікавиться дитина, додавати малюнки.

Треба заохочувати дитину, тобто давати їй щось важливе за те, що вона виконує завдання. Треба максимально допомагати, щоб створити ситуацію успіху. Потім поступово допомога під час виконання завдань зменшується, а завдання поступово ускладнюються.

Третя причина, чому дитина проявляє агресію – щось хоче, й не може отримати, не може сказати. Ми маємо вчити її повідомляти про свої бажання словами, картками, жестами. Нам потрібно навчити дитину спокійно приймати відмову, чекати. Можна використати стратегію «спочатку – потім». Це планшетка, яка містить два квадратики, на яких ми розміщуємо зображення або пишемо те, що дитина має зробити спочатку, а що – потім. (Дитина хоче піти в ресурсну кімнату, хоче пострибати....

Ми можемо поставити їй: ми спочатку швиденько зробимо завдання, а потім ти підеш) Враховуємо, що спокійне сприйняття затримки отримання бажаного – це альтернативна поведінка. Тому на початку, коли ми навчаємо дитину так поводитися, будемо давати мінімальне завдання й максимально швидко доступ до бажаного. Поступово будемо збільшувати тривалість і складність завдання.

Четверта ситуація – коли дитина хоче привернути увагу. (штовхання інших дітей, забирання в них речей.....) У такому випадку ми навчаємо дитину спілкуванню з ровесниками, долучаємо до ігор.(гра в м'ячик, у струмочок, різноманітні естафети з передаванням м'яча, навіть гра у «камінь, ножиці, папір», хто довше не моргне) Привертаємо увагу дитини, додатково заохочуючи – Ти класно грав,, це було супер, мені сподобалось. Або, якщо дитина поведилася не так, як очікували – Зараз була не дуже хороша поведінка, мені не сподобалось, як ти поведився, і я знаю, що ти можеш краще!

ЩО РОБИТИ В МОМЕНТИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

1. Убезпечити дитину від самої себе й інших дітей від неї. Якщо дитина аутоагресивна, вона може нанести шкоду собі (наприклад, битися головою об якісь предмети, кусати себе). Ми маємо унеможливити ці травми: підкласти щось під голову, покласти щось на руку, щоби дитина не кусала себе.

Якщо дитина проявляє агресію по відношенню до інших дітей, ми маємо відсторонити інших дітей, щоби вони не постраждали, і знайти місце, в якому дитина з аутизмом не зашкодить нікому і в якому саме заспокоїться. Це може бути невеликий куточок у класі, ресурсна кімната.

2. Учитель або асистент (той, хто зараз з дитиною) має подбати про власну безпеку.

Проте, як би ми не намагалися зробити цю ситуацію безпечною, нам краще все ж таки виявити, що спричиняє прояви агресії, змінити ті чинники й паралельно навчати дитину інших навичок: приймати відмови, слідувати розкладу, виконувати інструкції, звертатися з

проханнями, грати з ровесниками. Тоді самих ситуацій агресії буде набагато менше.

Помилки при роботі аутистами:

- Поспішність, бажання за короткий термін домогтися від дитини бажаного результату
- Нав'язливий і жорсткий примус дитини до взаємодії з оточуючими, активної участі до ігор, занять.
- Підвищення голосу, наказний тон, глузування та багато іншого

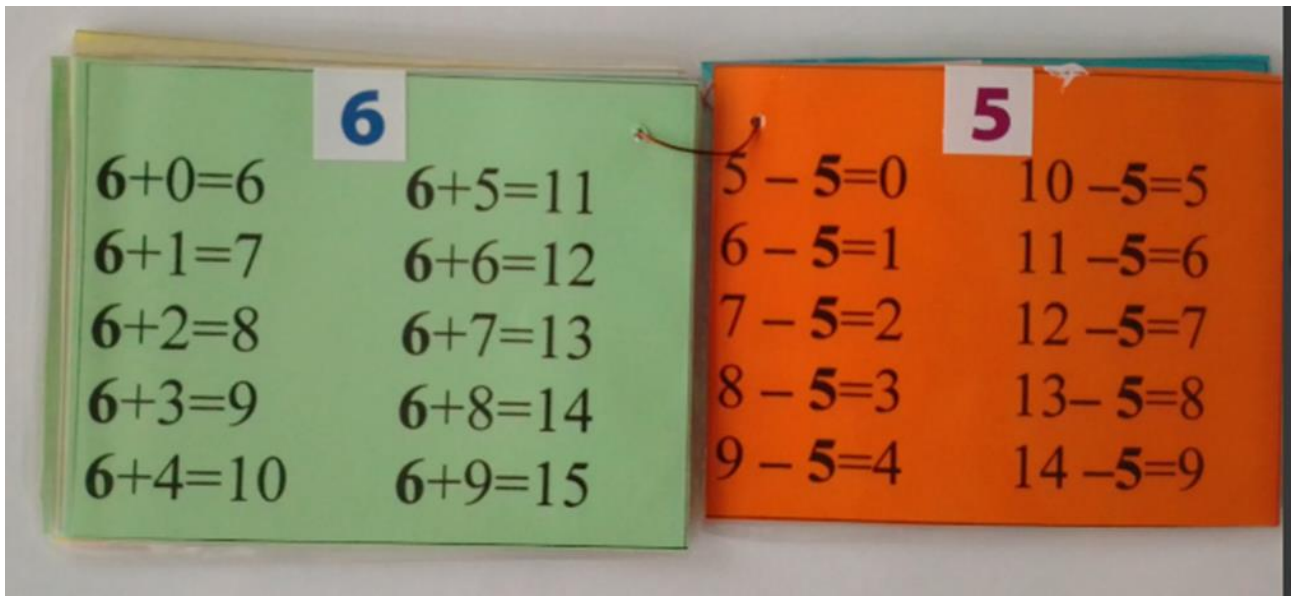
Пам'ятка для дорослих, або правила роботи з аутичними дітьми

1. Приймати дитину такою, якою вона є.
2. Виходити з інтересів дитини.
3. Дотримуватися визначеного режиму і ритму життя дитини.
4. Дотримуватися щоденних ритуалів (вони забезпечують безпеку дитини).
5. Навчитися уловлювати найменші вербальні і невербальні сигнали дитини, що свідчать про її дискомфорт.
6. Частіше бути присутнім у групі чи класі, де займається дитина.
7. Якнайчастіше розмовляти з дитиною.
8. Забезпечити комфортну обстановку для спілкування і навчання.
9. Терпляче пояснювати дитині зміст її діяльності, використовуючи чітку наочну інформацію (схеми, карти і т.п.).
10. Уникати перевтоми дитини.

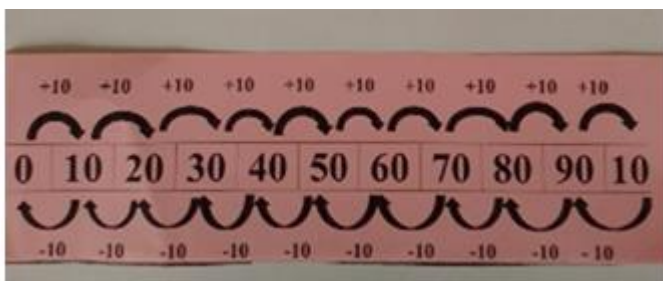
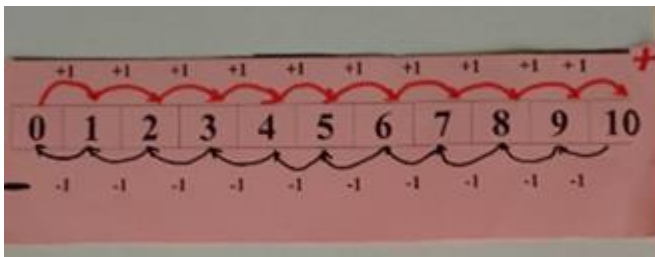
Чим конкретно можна допомогти дитині з інклюзією

Я працюю з немовленневою дитиною з інтелектуальними порушеннями. Тому для такої учениці стараюсь так адаптувати матеріал, щоб вона змогла зрозуміти ту навчальну інформацію, яку вивчає на уроці, а також забезпечити зворотній зв'язок після вивчення матеріалу. Для мене важливо, щоб ця дитина вміла цим матеріалом користуватися як на уроках, так і вдома під час виконання домашніх завдань.

Для уроків математики я створила такі опорні картки: «Таблиця додавання і віднімання одноцифрових чисел», «Ліфт» (Якщо додаємо, то піднімаємось угору, коли віднімаємо - опускаємось униз), «Лінійку числову», «Картки – перевертайки», «Таблиця множення», «Стрічка перетворень», «Частини та дроби». За допомогою цих карток відпрацьовуємо арифметичні дії з числами. Картки «Ліфт» допомагають усвідомити, що додаючи число ми його збільшуємо, а отже піднімаємось на відповідну кількість поверхів вище, а віднімаючи – навпаки опускаємось нижче.

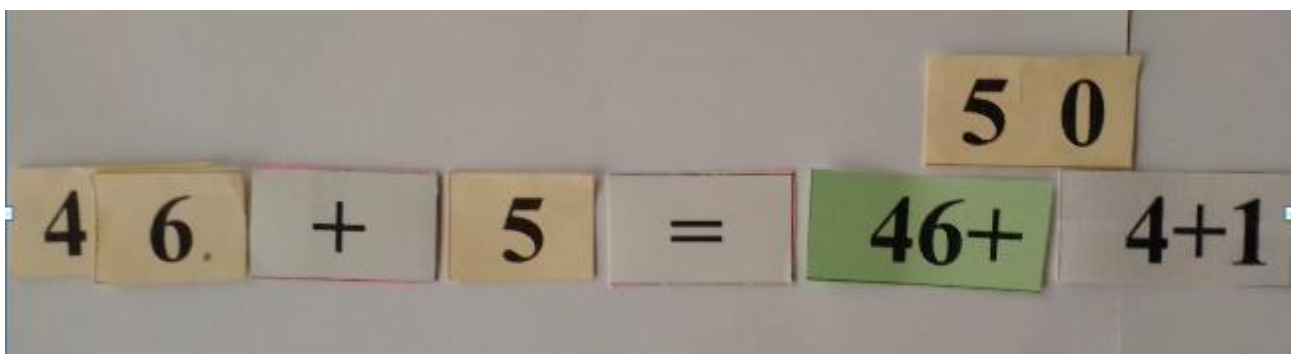
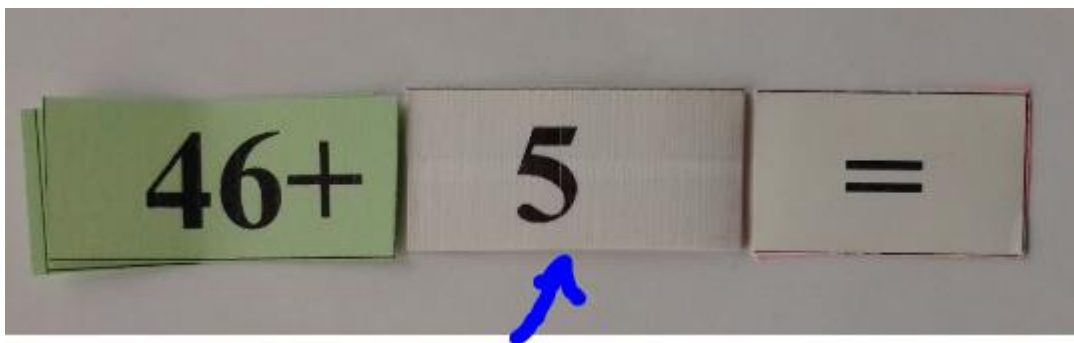
Таблиці додавання та віднімання одноцифрових чисел

Лінійки числові.

+		+		+		+	
	10		10000		100		1000
	9		9000		90		900
	8		8000		80		800
	7		7000		70		700
	6		6000		60		600
	5		5000		50		500
	4		4000		40		400
	3		3000		30		300
	2		2000		20		200
	1		1000		10		100
-		-		-		-	

Ліфти.

Картка-перевертайка

Картка-перевертайка . Під час вивчення теми «Додавання одноцифрового числа до двоцифрового з переходом через десяток» картку з одноцифровим числом перевертаємо і бачимо там підказку, на які зручні доданки необхідно це число розкласти.

Стрічка перетворень

1 см	2 см	3 см	4 см	5 см	6 см	7 см	8 см	9 см	10 см
10 мм	20 мм	30 мм	40 мм	50 мм	60 мм	70 мм	80 мм	90 мм	100 мм

Для уроків української мови я виготовила опорні картки-будиночки «Частини мови», «Множина-Однина», «Рід», «Члени речення», «Спільнокореневі слова. Форма слова», «Відмінки іменників», «Відмінки прикметників», «Відмінки займенників», «Особи займенників», «Часи дієслів» та інші. Ці картки можна використовувати і як картку-підказку, і як картку для виконання усних розподільних диктантів.

Іменник	Прикметник	Дієслово
Хто? Що?	Який? Яка? Яке? Які?	Що робити? Що зробити? Що буде робити? Що робить?
називає <u>предмет</u>	називає <u>ознаку</u> предмета	називає <u>дію</u> предмета
зима	ЗИМОВИЙ	зимувати

ЧОЛ.Р.	ЖІН.Р.	СЕР.Р.
чайник	диня	життя
будинок	дівчинка	дерево
мед		

	Ч.р.	Ж.р.	С.р.
Н.	який?	яка?	яке?
Р.	якого?	якої?	якого?
Д.	якому?	якій?	якому?
Зн.	який? якого?	яку?	яке?
Ор.	яким?	якою?	яким?
М.	на якому?	на якій?	в якому?

ОДН.	МНОЖ.
зима	ліки
моряк	діти
пенал	

Відмінки	Питання		допоміж не слово	ж. р.	ч. р.	с. р.	ж. р.	ж. р.	ж. р.
Н. в.	Хто?	Що?	є	сестра	клен	село	кров	шерсть	сіль
Р. в.	Кого?	Чого?	немає	сестри	клена	села	крові	шерсті	солі
Д. в.	Кому?	Чому?	дам	сестрі	клену	селу	крові	шерсті	солі
Зн. в.	Кого?	Що?	бачу	сестру	клен	село	кров	шерсть	сіль
Ор. в.	Ким?	Чим?	орудую	сестрою	кленом	селом	кров'ю	шерстю	сіллю
М. в.	На кому?	На чому?	стою	на сестрі	на клені	у селі	у крові	на шерсті	у солі

	Однина	Множина
1 ос.	я	ми
2 ос.	ти	ви
3 ос.	він, вона, воно	вони

Відмінки	Питання	Однина				Множина		
		1 ос.	2 ос.	3 ос.		1 ос.	2 ос.	3 ос.
Н. в.	Хто?	я	ти	він воно	вона	ми	ви	вони
Р. в.	Кого?	мене	тебе	його	її	нас	вас	їх
Д. в.	Кому?	мені	тобі	йому	їй	нам	вам	їм
Зн. в.	Кого?	мене	тебе	його	її	нас	вас	їх
Ор. в.	Ким?	мною	тобою	ним	нею	нами	вами	ними
М. в.	На кому?	на мені	на тобі	на ньому	на ній	на нас	на вас	на них

	Теперішній час		Майбутній час		Минулий час	
	Однина	Множина	Однина	Множина	Однина	Множина
1 ос.	пиш <u>у</u>	пише <u>мо</u>	накле <u>ю</u>	накле <u>їмо</u>	ж.р. танцювал <u>а</u>	танцювал <u>и</u>
2 ос.	пише <u>ш</u>	пише <u>те</u>	накле <u>їш</u>	накле <u>їте</u>	ч.р. танцював	
3 ос.	пише <u>е</u>	пиш <u>уть</u>	накле <u>їть</u>	накле <u>ять</u>	с. р. танцювал <u>о</u>	

Як грати з аутичними дітьми

Працюючи з аутичними дітьми, треба мати на увазі, що корекційна робота буде тривалою. Швидше за все, на перших етапах взаємодії аутична дитина відмовиться від контакту з вами зовсім, а тим більше не захоче вступати в групову, а може бути, і в індивідуальну гру.

Тому, рекомендуючи ігри для роботи з аутичними дітьми, я маю на увазі, що проводити їх ви будете тільки виходячи з реальних можливостей і необхідності.

Складаючи список ігор для корекційних занять з аутичною дитиною, варто також пам'ятати, що грати вона з вами буде тільки в ті з них, що найбільшою мірою збіжаться з її інтересами. Тому, йдучи на заняття, ви повинні бути готові до гнучких змін своїх планів і мати в запасі кілька ігор, що можуть прийтись «до смаку» вашому учню.

Опис кожної гри починається з формулювання цілей її проведення. Сподіваюся, що це допоможе вам при доборі ігор і врахуванні інтересів конкретної дитини.

Найбільш складні для аутичних дітей ігри — це колективні ігри, що припускають їхнє включення у взаємодію з однолітками. Ці ігри ви будете використовувати, зрозуміло, після проведення індивідуальної підготовчої роботи і, звичайно, при бажанні самої дитини.

Індивідуальні ігри, запропоновані у книзі, — результат більш ніж 20-літньої праці психолога дефектолога Г.Д.Черепанової.

Кожна з цих ігор може послужити початком корекційної роботи.

Деякі з опублікованих у цій книзі ігор (наприклад, «Покажи ніс») можуть бути використані як при індивідуальній, так і при груповій роботі

Рухливі ігри

«Рукавички». Включення аутичних дітей у групову роботу.

Для гри потрібні вирізані з паперу рукавички, кількість пар дорівнює кількості пар учасників гри. Ведучий розкидає рукавички з однаковим орнаментом, але не розфарбовані, по приміщенню. Діти розбрідаються по залу. Відшукують свою «пару», відходять у куточок і за допомогою трьох олівців різного кольору намагаються якнайшвидше розфарбувати зовсім однакові рукавички.

Діти відразу бачать і розуміють доцільність своїх дій (шукають пари). Педагог спостерігає, як організують спільну роботу пари, як поділяють олівці, як при цьому домовляються. Проводити гру рекомендується в два етапи. На першому етапі діти тільки шукають парну рукавичку. Погравши подібним чином кілька разів, можна переходити до другого етапу: знайшовши пари, учасники гри розфарбовують парні рукавички.

«Друзки на ріці». Створити спокійну, довірчу атмосферу.

(друзки - дрібні шматочки)

Учасники встають у два довгих ряди, один напроти іншого. Відстань між рядами повинна бути більше витягнутої руки. Це всі разом — Вода однієї ріки.

По ріці зараз попливуть Друзки. Перша дитина, перша Друзка, починає рух. Вона сама вирішить, як буде рухатися. Наприклад, заплюще очі і попливе прямо. А Вода плавно допоможе руками Друзці знайти дорогу. Можливо, Друзка попливе не прямо, а буде крутитися. Вода повинна і цій Друзці допомогти знайти дорогу. Може бути, Друзка, залишивши очі відкритими, буде рухатися хаотично чи колами. Вода повинна і їй допомогти. Коли Друзка проходить до кінця Ріки, вона стає поруч з останньою дитиною і чекає, поки не припливе наступна, котра встає навпроти першої. Тим самим вони складають Ріку і поступово подовжують її. Так, неспішно, Ріка буде блукати по класі, поки всі діти не пропливуть по Ріці, зображуючи Друзки.

Діти самі можуть вирішити, як вони в якості «Друзок» будуть «рухатися по Воді»: повільно чи швидко. Діти, що будуть Водою, повинні тренуватися припиняти і направляти найрізноманітніші Друзки. Аутичній дитині не обов'язково бути в ролі Друзки.

«Полювання на тигрів.» Навчити дітей планувати свої дії в часі.

Група учасників встає в коло. Той, що водить, виходить за коло, стає спиною до групи і починає голосно рахувати до 10. У цей час учасники передають один одному маленького іграшкового тигра. Після закінчення рахунка той, у кого знаходиться тигр, витягаючи руки вперед, закриває тигра долоньками. Інші учасники роблять те ж саме. Задача того, що водить — знайти тигра.

Як правило, аутичним дітям важко відразу включитися в гру, тому спочатку необхідно дати їм можливість поспостерігати за ходом гри зі сторони.

«Покажи ніс». Допомогти дітям відчутти й усвідомити своє тіло.

Раз, два, три, чотири, п'ять,

Починаємо ми грати.

Ви дивіться, не позіхайте

І за мною усі повторюйте,

Що я вам зараз скажу

І при цьому покажу.

Вихователь, називаючи частини свого тіла, показує їх на собі, кладе на них руку. Діти повторюють за ним рухи, показуючи на названі частини тіла.

Потім вихователь починає «плутати» дітей: називати одну частину тіла, а показувати іншу. Діти повинні помітити це і не повторити невірні рухи.

«Хто я?». Розвиток уявлень і уяви дитини.

Зміст. Дорослий по черзі надягає на себе атрибути представників різних професій (лікар, артист, диригент, дресирувальник, міліціонер і т.д.). Дитина повинна відгадати, хто це був.

«Придумки». Навчити дітей розпізнавати різні емоції.

Дорослий просить дитину придумати невелику розповідь, орієнтуючись на картинки. Він говорить: «Я почну придумувати історію, а ти продовжиш її. До цієї історії в нас уже намальовані картинки. Наприклад, Таня вийшла в двір гуляти. Вона взяла м'яч. Настрій у неї був от такий (педагог показує на картку № 1...). Як ти думаєш, що відбулося?» «Потім Таня...» (педагог показує картку № 2...)

«Покажи по-різному». Навчити дітей розпізнавати і показувати різні відчуття і дії, ознайомити їх зі словами-антонімами.

І етап гри. Дорослий говорить:

— От я заходжу у ворота високі (і супроводжує свої слова показом), а от я заходжу у ворота... (дорослий пригинається). Які? (Дитина повинна назвати антонім до слова «високі».)

— Я несу легкий пакет (показує), а тепер я несу (показує)... Який пакет?

---- Я переходжу широку ріку (показує), а от я перестрибую через.... стрибнути (вузьку)

— Я йду повільно, а от я йду... Як?

— Я гуляю, мені спекотно. Але от подув вітер, і мені...

— Я дивлюся сумну виставу. А тепер дивлюся...

// етап гри. Усі дії виконує дитина, а дорослий коментує, чи встановити правила гри, наприклад: «Якщо я скажу, що ворота високі, то ти йдеш, як звичайно, а якщо я скажу, що ворота низькі, то ти пригинаєшся тощо.

«Сонячний зайчик». Розвиток уваги й уміння орієнтуватися в просторі.

«До нас у гості прийшов Сонячний зайчик. Знайди, де він знаходиться. (Педагог включає ліхтарик і світить ним на стінку.) А тепер зайчик буде рухатися. Запам'ятай, як він рухався, і намалюй його шлях». Дитина стежить поглядом за рухом світлової плями, а потім замальовує траєкторію шляху зайчика на папері.

Замість ліхтарика можна використовувати лазерну вказівку, а в сонячний день — дзеркальце.

Ігри за партами

Оскільки аутичні діти болісно сприймають зміну обстановки, то всі індивідуальні ігри, що зазначені вище, рекомендується проводити за

партами. Крім того, для аутичних дітей (за умови, що з ними уже встановлений контакт) будуть корисні дихальні і релаксаційні вправи.

Ми повинні пам'ятати:

1. У кожній дитині закладені можливості і здібності, які необхідно розкрити, підтримувати і розвивати.
2. Кожна дитина є унікальною особистістю.
3. Порушення інтелектуального розвитку - це порушення у сфері розуміння. Несприятливе оточення перетворює це на недолік, значить, це проблема оточення, а не хворого.
4. Дитина з особливими освітніми потребами має можливість прожити добре і різноманітне життя. Давайте надамо їй цю можливість!

У роботі з дітьми намагайтеся дотримуватися заповідей Марії Монтесорі:

- Ніколи не говори погано про дитину, ні при ньому, ні без нього
- Концентруйтеся на розвитку хорошого в дитині так, щоб в підсумку поганому залишалось місце все менше
- Проявляйте турботу про дитину, взаємодійте з нею
- Будьте готові відгукнутися на заклик дитини, яка потребує тебе, завжди прислухайтесь до неї, відповідайте їй, якщо вона звертається до вас.
- Шануйте дитину, яка зробила помилку, зупиняйте будь-яку дію, що загрожує безпеці самої дитини, його розвитку.